

BÉLOVI BALÁZSOVI

Bratislava 1. augusta 1946

Milý Béla Balázs!

Odpusťte, že hneď po našom priateľskom rozhovore o rozličných spoločných otázkach som neodpovedal písomne, ako ste si žiadali, na pozdrav a podnet Združenia maďarských spisovateľov. No až po tieto dni ma informovali pražskí kolegovia o obsahu prípisu, ktorý v mene Združenia maďarských spisovateľov ste v Prahe Syndikátu českých spisovateľov odovzdali. Za svoju osobu, a odvažujem sa tvrdiť, že za celý Spolok slovenských spisovateľov, vrele ďakujem za kolegiálne pozdravy, ktoré Vaším prostredníctvom posielala Združenie maďarských spisovateľov. A ako plynie z listu českých spisovateľov, na tom istom stanovisku stoja i českí spisovatelia.

Tak Vaším ako našim želaním je nadviazať pravideľné spojenie medzi literátmi našimi a maďarskými. A tak Vy ako my sme si vedomí toho, že takéto spojenie, najmä keď nemá byť len náhodné a zdvorilostné, má ďalekosiahly význam aj mimoliterárny, národne a spoločensko-politický. Je dobre, ak Vaše úsilia smerujú pri plnom vedomí povahy tohto spojenia k takýmto stykom a môžem Vás ubezpečiť, že ani naše ciele nie sú inakšie. Treba mať však na mysli, že pre plné, nezištné a nedvojzmyselné využitie vzťahov československého a maďarského literárneho sveta treba stvoriť podmienky, a v tejto chvíli niektoré nedoriešené národnopolitické otázky prekážajú plnému rozvoju priateľských stykov na ktoromkoľvek poli Vášho a nášho kultúrneho života. Mám na mysli otázku maďarského obyvateľstva na Slovensku a slovenského v Maďarsku. Som úprimný, milý Béla Balázs, a o takúto úprimnosť prosím Vás i Vašich kolegov. Po všetkých skúsenostiach, z ktorých nemožno bez trestu v budúcnosti nevyvodíť ponaučenia, nie je mysliteľné, aby

medzi našimi vzájomnými vzťahmi stála i do budúcnosti otázka menšín našej nacionality u Vás a Vašej u nás. Obdobie medzi oboma vojnami ukázalo, že metódou Versailles, poľahke Trianonu nemožno riešiť veci — nemožno ich riešiť ani územnými korektúrami — lebo za územie obývané u nás maďarskými obyvateľmi muselo by Československo žiadať podstatne väčšie územie v maďarskom zázemí, obývané Slovákmi, ako sa teraz zistilo, a tak nezvýši než pristúpiť na princíp výmeny, resp. vysťahovania obyvateľstva maďarského od nás k Vám a slovenského od Vás k nám. Slovenskí spisovatelia v súlade s mienkou svojho národa doma i s uvedomelou jeho časťou v Maďarsku stoja za touto zásadou a podporujú ju i pracujú na jej uskutočnení. Akonáhle sa tento problém vyrieši, skutočne nič nestojí v ceste pre nadviazanie a prehĺbovanie najsrdečnejších vzájomných vzťahov medzi Vaším a našim kultúrnym životom.

Prosím Vás preto, aby ste v mene všetkých tých stykov s porozumením dívali sa na tieto úsilia u nás, v ktorých je náš literárny život zajedno s politickou reprezentáciou svojho štátu.

Pre čulé styky oboch kultúrnych prostredí sú u nás živé predpoklady. Demokratické a demokratizačné úsilie maďarskej literatúry a aj zreteľnú ctižiadost byť literatúrou európskou a svetovou s obdivom sledujeme a budeme si pokladať za česť i šťastie, keď si s predstaviteľmi týchto úsilí budeme môcť sadnúť

Béla Balázs (1884—1949, vl. m. Herbert Bauer), maď. film. teoretik, kritik, scenárista, režisér; zastával marx. chápanie filmového umenia. Novomeský sa s ním poznal už v medzivojnovom období.

B. Balázs mal v polovici júna v bratislavskej Redute prednášku o filmovej kultúre. Novomeský písal 21. VI. funkcionárovi českého Syndikátu, prozaikovi Janovi Drdovi o stretnutí s Balázsom, od ktorého sa dozvedel, že v otázke nadviazania stykov ho českí spisovatelia odkázali na dorozumenie so slovenskými. Ďakuje mu za „taktný a taktický postup“, pýta si list maďarských literátov s pripomienkami a s vyjadrením, či súhlasia, aby odpoveď bola spoločná, československá.

či v Prahe, Bratislave alebo Budapešti k vzájomným rozhovorom bez toho, že by sa do našich rozpráv museli vplietaf narážky na problémy, ktoré tiesnia nás preto, lebo tiesnia náš život národný.

Dovoľte, milý Béla Balázs, aby som o obsahu tohto môjho listu informoval tak mojich kolegov na Slovensku, ako i v Čechách a prosím Vás, aby ste v tomto zmysle prijali moje najsrdečnejšie pozdravy, ktoré patria tak Vám osobne ako všetkým maďarským kolegom.

Váš
L. Novomeský

Drda v tom čase nebol v Prahe a tak posolstvo maďarských spisovateľov (po francúzsky) poslal do Bratislavy až koncom júla. V komentári hovorí: „...méli jsme jeden strach, aby např. maďarská žurnalistika, která ze všech sil pere do ČSR a do vlády, neudělala z našeho poselství šlágr asi toho druhu, že se čeští spisovatelé stavějí proti své „fašistické“ vládě, a že jí na vzdory propagují bratrství s Maďary a pod., že jsme proti odsunu Maďarů ze Slovenska atd. Konec konců mám dojem, že všecko úsilí Maďarů od leva do prava vede k tomu, aby z Maďarska vasalského, fašistického a poraženého udělali stát div ne spojenecký, pokrokový, ba socialistický. Není, myslím, v našich intencích, abychom toto jejich úsilí podporovali, zejména, pokud není uspokojivě rozřešen problém odsunu a transferu, abychom jim nedávali zbytečně do rukou trumfy pro mírovou konferenci, pro niž Maďari už dnes akvírují sympatie na všech stranách. Je to tedy věc taktiky, a myslím, že Ty jako člen SNR a aktivní politik budeš do věci vidět jasněji než my.“

Maďarskí spisovatelia sa obrátili 10. XII. 1946 na Spolok slovenských spisovateľov s touto žiadosťou:

„Združenie maďarských spisovateľov, pamätajúc na nerozlučné zväzky medzi literatúrami sveta a vo vedomí svojej národnej povinnosti, prosí Spolok slovenských spisovateľov a osobitne každého pravého spisovateľa-humanistu, aby proti fažkým krivdám, ktoré sa stali Maďarom, pozdvihli svoj protestný hlas.

My, maďarskí humanistickí spisovatelia, ktorí sme sa nikdy nespreneverili veci slobody a ľudskosti, v záujme bratstva národov, v záujme demokratickej budúcnosti

Dunajskej kotliny — prosíme o pokoj a ľudskosť pre našich maďarských bratov.“

Spolok slov. spisovateľov odpovedal 20. II. 1947:

„Vo Vašom prípise zo dňa 10. decembra 1946 obraciate sa na nás, aby sme sa zastali Vašich ukrivdených bratov. Vieme iba o dohode ČSR s Maďarskom o vzájomnej výmene obyvateľov, ktorú neplní a nechce plniť maďarská vláda. Píšete o humanistickom a sociálnom založení maďarských spisovateľov a odvolávate sa na náš cit humanity a sociálnosti. Slovenskí spisovatelia sa neraz boli ujali sociálnych práv maďarských pracujúcich, ale nevieme ani o jednom prípade, že by to boli spravili maďarskí spisovatelia, keď naši bratia v Maďarsku boli národnostne a sociálne utláčaní a prenasledovaní. Práve preto pokladáme výmenu za jediné možné riešenie menšinovej otázky a za predpoklad priateľských našich stykov v budúcnosti. Dúfame teda, že sa vynasnažíte presvedčiť Vašu verejnosť o potrebe tejto výmeny, ktorá umožní našim bratom návrat do ich vlasti a naopak, aby sa tak medzi našimi národmi a štátmi stvorili podmienky pokojného a priateľského spolunažívania.“

List ZMS podpísal predseda Sándor Gergely a druhý podpis bol nečitateľný, list SSS predseda L. Novomeský a tajomník J. Poničan. Oba listy uverejnil orgán SSS Elán v č. 6, február 1947.